

K. BARTH – J. L. HROMÁDKA – J. B. SOUČEK

Rohkrämer, M.: Freundschaft im Widerspruch. Der Briefwechsel zwischen Karl Barth, Josef L. Hromádka und Josef B. Souček 1935–1968. Mit einer Einleitung von Jan Milič Lochman. Theologischer Verlag Zürich, 1995.

Že existoval český teolog J. L. Hromádka, ví dnes každý západoevropský student teologie, protože slyšel o proslulém „Hromádka-Briefu“ Karla Bartha z 19. září 1938. Nebyl to ani první ani poslední dopis, který si oba teologové vyměnili. Edice, pořízená M. Rohkrämerem, obsahuje 78 kusů korespondence mezi Prahou a Basilejí v trojúhelníku Barth–Hromádka–Souček. Nejsou to úplně všechny dopisy; některé se nedochovaly, jiné byly (snad na přání nakladatelství) z edice vyřazeny pro svůj příliš „rutinní“ obsah (seznam na str. 22–24). Naproti tomu bylo příležitostně, pro věcnou souvislost, zařazeno několik dopisů J. M. Lochmana a Ch. von Kirschbaum. Zařazeno bylo i známé (pravděpodobně) Součkovo memorandum pro Visser't Hoofta z března 1948 a Hromádkův proslov při Barthově pohřbu 14. 12. 1968.

První Hromádkův dopis má datum 21. 4. 1935, poslední pozdrav posílá Hromádka Barthovi z Paříže necelý měsíc před jeho skolem (18. 11. 1968). Mezitím se klene historie teologického souputnictví a osobního přátelství. Přátelství rostoucího: Od zdvořilého oslovení „velevážený pane kolego“ (u Hromádky zraje archaicky „*Herr College*“) přes „milý pane kolego“ a „milý pane kolego a bratře“ až k „milý Karle“, „milý Josefe“ (po 11. říjnu 1954, kdy se oba dohodli na tykání); Souček ovšem nedošel dál, než k „velevážený, milý pane profesore“.

Tato historie se odehrává v osobních i dějinných kontextech, které se nemohly v dopisech neodrazit: Najdeme v nich proto starostlivé zmínky o jednotlivých lidech a lidičkách, najdeme v nich zájem o důležité jevy velkých dějin (nacismus, Německo, Rusko, studená válka), ale zejména též starost o to, jak se v tom všem osvědčí Kristova církev a její teologie. Tato starost spojuje tichým spodním tónem všechny tři autory a všechny jejich dopisy.

Ale jde také o přátelství kritické. Titul edice – *Freundschaft im Widerspruch* – chce nepochybně vyjádřit toto napětí: Přátelství (i) v nesouhlasu, ve sporu. Toto se ovšem vztahuje především na vztah Barth–Hromádka, a v něm zase jen na oněch „pět procent“, jímž Barth u Hromádky nerozumí a neaplauduje (v dopise W. Feurichovi, Briefe 1961–68, Zürich 1979, 136), na onen „jediný nevyjasněný bod“, který se oběma systematickům do konce života nepodařilo vyřešit, ale který „nikdy nezrušil jejich upřímné přátelství“ (Eb. Busch, *Karl Barths Lebenslauf*, Berlin 1972, 389). Oč v tomto sporu šlo, dozvíme se z dopisů: Barth vytyká svému pražskému kolegovi a příteli „nedostatek nadhledu“ nad ideologiemi, zájmy a mocnostmi, jež spolu navzájem soupeří ve studené válce, mezi nimiž Hromádka zvolil jednu jako správnou a nyní zve církev i svět, aby učinily totéž (dopis č. 65 z 18. 12. 1962, str. 212nn); vytyká mu, že přikládá přílišnou teologickou váhu

dějinným analýzám a pokouší se o nepřipustné analogizace obsahů teologického a sociálně-politického myšlení (č. 73, 10. 7. 1963, 231nn). Barthova pozice v tomto sporu byla věcně zřetelnější, avšak osobně mnohem složitější, než Hromádkova. Barthovi nebylo neznámo, že Hromádka má ve své zemi i v ekumenickém světě kritiky a odpůrce nejružnějších kalibrů, v jejichž houfu by se sám jen nerad octl. „Naprosto jsem neměl v úmyslu se o své diferenci vůči Tobě šířit před nějakými lidmi, kterým do toho nic není, ale jimž by to mohlo udělat radost. Nemůže být ani řeči o tom, že bych před nějakými třetími osobami chtěl vystoupit ze solidarity s Tebou“, poznamenává Barth (232, k dopisu z 18. 12. 1962, který se dostal na veřejnost; podrobnosti a souvislosti viz: Filipí, P.: *Karl Barth und J. L. Hromádka*, in: *Prophetische Zeitgenossenschaft. Karl Barth und die Geschichte*, Hg. von Max J. Suda, Wien 1988, 47–60).

Z korespondence je ovšem také zřejmé, že vzájemné dorozumění znesnadňovaly i překážky vnější: Bariéra jazyková (Barth si stěžuje, že sice pravidelně dostává Křesťanskou revui, nedokáže ji však číst 127, 136; také Souček vysvětluje některá nedorozumění jazykovými důvody 154, 156), odkázanost na zprávy z druhé ruky nebo z tisku (č. 32, 126nn), nedostatek osobního kontaktu (136 aj.). V té situaci se Souček pokouší překonat informační bariéru podrobnou zprávou o vnitřní situaci v Československu (č. 39, 138nn) a zejména – vyzván Barthovými otázkami – čelí kritice Hromádky dvěma pozoruhodnými interpretacemi jeho postoje (č. 41, 151nn a č. 51, 181nn), které jsou svědectvím o nečekaně hlubokém teologickém srozumění obou pražských teologů. Je

dobře, že tyto dosud neznámé Součkovy texty byly publikovány ještě dříve, než se naplno rozjede věcná diskuse o Hromádkově významu. Vztahují se ovšem jen k Barthovým otázníkům nad Hromádkou z poloviny padesátých let: Barthovy kritiky z let 1962–1963 zůstaly bez Součkovy odezvy.

Napínavou kapitolou jsou Barthovy neuskutečněné návštěvy Prahy. Basilejský učitel navštívil Československo, svou nejvčetnější provincii, vlastně jen jednou v r. 1935 (podrobný itinerář této cesty rekonstruuje vydavatel na str. 41–43), nepočítáme-li tříhodinovou zastávku v tranzitní restauraci pražského letiště 5. 4. 1948, kde se setkal s Hromádkou i Součkem (117–119). Od r. 1945 se v dopisech opakovaně ozývá touha „mít Vás jednou u nás“ (85), touha, jež se konkretizovala přinejmenším pětkrát ve vysloveném, třikrát přijatém, nakonec však vždy odmítnutém pozvání: 1954 (resp. 1955 Komenského fakulta), 1956 (fakulta), 1960 (Svaz československého duchovenstva), 1962 (SČED), 1963 (fakulta). Marné byly Součkovy poukazy k Ř 1,11, 1Tes 3,6 a Fp 1,8, kde návštěva vzdálených bratří ve víře platí za vzácný dar Boží milosti (175). Barth se k návštěvám Prahy, již ohlášeným a připraveným, nakonec neodhodlal. V dopisech uvádí své důvody – povinnosti k Církevní dogmatice, ke studentům, obavu z přílišné publicity, z dodatečných pozvání, nechuť ke konfrontaci s mladými českými teology, „kteří nyní zjevně všichni touží po Ragazovi, Bonhoefferovi, Bultmannovi atd.“ (227). Skoro jistě však také cítil nesouměrnost těchto důvodů s naléhavostí pozvání: Přijď a pomoz nám (Sk 16,9), tím spíše, že ve stejné době konal jiné cesty po Evropě i do zámorí.

Jak asi přijal pozdrav 141 účastníků kurzu SČED z února 1960, vyjadřující jejich lítost, že basilejský profesor není s nimi (23n)? Ostatně v případě poslední návštěvy, plánované na květen 1963, víme odjinud, že ve hře byly ještě důvody jiné: Přátelé Bartha před návštěvou Prahy varovali (viz *Briefe 1961–1968*, 178). – Pozvání na rok 1963 bylo poslední. Napříště zůstane už jen při dopisech. Nebude mezi nimi žádný Součkův. (Souček ovšem i nadále posílal Barthovi vánoční pozdravy, sr. str. 24.)

Podnět k vydání těchto dopisů dal v r. 1968 J. B. Souček v přesvědčení, že budou svědectvím o tom, jak jedna

generace křesťanů hledala ve své době správnou cestu. Opravdu jím jsou.

Svazek Barthových, Hromádkových a Součkových dopisů je, poznamenejme závěrem, ukázkou vzorné práce editorské. Několikaletým pečlivým úsilím se dr. Martinu Rohkrämerovi podařilo nashromáždit neuvěřitelné množství faktů, které německému čtenáři vysvětlují a přibližují místně nebo časově odlehle okolnosti, české politické a církevní realie – v poznámkách pod čarou, v exkurzech, a zejména v rejstříku osob, obsahujícím vedle jmen také hlavní biografické údaje. Litujeme, že se vydání tohoto díla již nedožil.

Pavel Filipi

ČESKÝ KOMENTÁŘ K MATOUŠOVU EVANGELIU

Miloslav Hájek, Evangelium podle Matouše. Část I., výklad kapitol 1–9, Praha, Kalich 1995, 262 stran.

Radost z prvního českého komentáře k evangelium podle Matouše od dob Františka Sušila (nepočítáme-li překlad německého komentáře Schniewindova) je zastřen tesknou skutečností, že se jeho autor, ThDr. Miloslav Hájek, biblista a synodní senior evangelické církve v letech 1977–1987, nedočkal vydání prvního dílu a k dokončení celého spisu se již nedostal. Knížka, která se nám dostává do rukou, je tak završením jeho díla, které je pro naši církev i pro celou českou ekumenu neopominutelně závažné.

Komentář, kterému autor věnoval svůj čas po odchodu do důchodu, nese všechny rysy jeho exegetické metody, bezprostředně soustředěné na text. V úvodu, v němž na pouhých pěti stranách představuje evangelium podle Ma-

touše včetně teorie dvou pramenů, z níž vychází, naznačuje také důvod své zdrženlivosti: Žádnou předběžnou úvahou nechce čtenáři „nasadit brýle“, které by předem poznamenaly celý výklad textu.

Již z toho, co jsem naznačil, plyne, že soustředění na text tu není totožné s vázaností na text ve smyslu literární lingvistiky, která zůstává u textu v jeho literární podobě, vychází z analýzy jeho celkové stavby a při výkladu jednotlivých vět metodicky odhlíží od informací získaných z pramenů jiných, než je vykládaný text sám. Hájek správně vystihl, že základním rozměrem textu je jeho posloupnost – časová při čtení a prostorová při psaní, takže se v prvním svazku dozvíme opravdu jen to, co se týká prvních devíti kapitol. Přitom chápe text jako cestu ke skutečnému Ježíši